

"İ'lem eyyühe'l-aziz! İnsanı fıtraten bütün hayvanlara tefevvuk ettiren câmiyetinin meziyetlerinden biri, zevilhayatın Vâhibü'l-Hayata olan tahiye ve tesbihlerini fahmetmektir..." Devamıyla izah eder misiniz?

İnsan, yaratılışı itibariyle bütün hayvanlardan çok daha üstün. Bu üstünlük onun camiiyetinden ileri geliyor. Yani insanın mahiyetinde çok kabiliyetler, çok duygular, çok hissiyat ve nice sıfatlar vardır. Öte yandan, sair âlemler küçük numuneler halinde insanda da mevcut.

Nur Külliyyatı'nın muhtelif derslerinde beyan edildiği gibi, insanın ruhu âlem-i ervahtan, hafızası levh-i mahfuzdan, hayali âlem-i misâlden, saçları bitkiler âleminden, vücudunda akan değişik sular nehirlerden ırmaklardan, kemikleri taşlardan, etleri topraktan birer küçük numune gibidir.

İnsanın camiiyetinin çok önemli bir yönü de Mesnevî-i Nuriye'de mealen şöyle ifade ediliyor:

Bir meyve ağacı sadece bir çeşit meyve verir. Arı sadece bal yapar, koyun ise sadece süt verir. Güneş ışık saçar, bulutlar yağmur taşırlar. İnsanın istidadı o kadar geniş ki her ne istese o olabiliyor. İsterse meyve veriyor, isterse zehir. İsterse durgun olabiliyor isterse esip savurabiliyor.

Cebrail can alamazken, Azrail de vahiy getiremez. İnsan ise dilerse insanlara hakkı ve hakikati tebliğ edebiliyor, dilerse insanların canlarını mallarını telef edebiliyor.

İnsanın, meselâ, dili de harika bir ağaç gibi, o da dilediği meyveyi verebiliyor. İsterse doğru söylüyor, isterse yalan. İsterse iftira edebiliyor, dilerse adaletle hükmediyor. İnsan, bütün farklı dillerde konuşabiliyor.

İşte insanın bu camiiyeti bir yandan, cennetteki hadsiz ve birbirinden farklı saadet menzillerini, öte yandan cehennemdeki çok farklı azapları meyve verebiliyor.

İşte insanın bu **"câmiyetinin meziyetlerinden biri, zevilhayatın Vâhibü'-hayat'a olan tahiye ve tesbihlerini fahmetmektir."**

Bir hayvan kendi organlarını bile yeterince tanımazken, hele iç organlarını hiç bilmezken, ona hizmet eden havanın, suyun, güneşin de gerçek manada, farkında olmazken, insan, o üstün mahiyetiyle, başka varlıkları inceliyor, onların görevlerini

biliyor, her birisinin, ne gibi hikmetler taşıdığına vakıf olabiliyor.

Kur'ân-ı Hakim, her varlığın Rabbini tesbih ettiğini haber veriyor.

"...Hiçbir şey yoktur ki O'nu hamd ile tesbih etmesin..." (İsrâ, 17/44)

Nur Külliyyatı'nda mevcudatın bu tesbihleri şöyle nazara verilir:

"Baktım, umum mevcudat, bir salât-ı kübrâda, bir tesbihât-ı uzmâda, her taife kendine mahsus salâvat ve tesbihatla meşgul bir cemaat içindeyim. 'Vezâif-i eşya' tabir edilen hidemât-ı meşhude, onların ubudiyetlerinin ünvanlarıdır."(1)

Yani, her varlık ne için yaratılmışsa o görevi yerine getirmesi onun ibadetidir. Bunun yanında yine her bir varlığın kendine mahsus bir tesbihi de vardır.

Her hayvan kendi görevini fitrî olarak yerine getirirken, başka canlıların ne gibi görevler yaptığını bilemez. İnsan ise hem kendi organlarını ve ruh dünyasını bilir, hem de diğer canlıların ne olduklarını ve bu kâinat fabrikasında hangi hizmetlerde çalıştırıldıklarını bilir.

Onun bu bilgisi, cansızlar âlemine de uzanır. Güneşin de görevini bilir, Ayın da.. Denizin de görevini bilir hava unsurunun da...

"İ'lem eyyühe'l-aziz! İnsanı fıtraten bütün hayvanlara tefevvuk ettiren câmiyyetinin meziyetlerinden biri, zevilhayatın **Vâhibü'l-Hayata olan tahiyye ve tesbihlerini fehmetmektir. Yani, insan kendi kelâmını fehmettiği gibi, iman kulağıyla zevilhayatın da belki cemâdâtın da bütün tesbihlerini fehmeder. Demek, her şey sağır adam gibi yalnız kendi kelâmını anlar. İnsan ise, bütün mevcudatın lisanlarıyla tekellüm ettikleri esmâ-i hüsnânın delillerini fehmeder. Binaenaleyh, her şeyin kıymeti kendisine göre cüz'îdir."**(2)

İnsanı hayvanlardan üstün kılan en önemli özelliklerden bir tanesi de, mahlukatın ve mevcudatın fitri ve hali tesbih ve ibadetlerini kavrayıp kavrayabilmesidir. Evet insan kendi konuşmasını nasıl anlıyor ve kavrayıyor ise, aynı şekilde iman bakışı ve kulağı ile de bütün mevcudatın fitri ve hali tesbihlerini öylece anlar ve kavrar.

İman öyle bir iksir ve formül ki, bütün kainatın anlaşılmaz gibi duran dillerini insana tercüme edip izahını yapar.

Kainatta ne var ne yok, her şey Allah'ı tesbih edip, ona bir şekilde ibadet ediyor. Bu tesbih ve ibadette irade ve şuur sahipleri bilerek ve irade ederek tesbih ve ibadette bulunuyorlar. İrade ve şuur sahibi olmayan diğer mahlukat ise, vazife ve fitrat itibari ile tesbih ve ibadet yapıyorlar. İradesiz ve şuursuz olan bu mahlukat, hal dili ve vazife noktasından fitri olarak tesbih ve ibadette bulunuyorlar. Onlar hal ve vazife noktasından ne yaptıklarını bilmeseler de, Allah'ın sonsuz ilmi onlar adına biliyor. Allah'ın bu bilmesi tesbih ve ibadet noktasından yeterlidir.

Nitekim Kur'an'ın çok ayetlerinde, şuurun alametleri hükmünde olan tesbih ve zikir, cansız varlıklara izafe edilmiştir. Bu ayetlerden bazıları şunlardır:

"Göklerde ve yerde bulunan her şey Allah'ı tesbih etmiştir. O, Aziz'dir, Hakîm'dir."(*Hadîd, 57/1*)

"Yedi gök, arz ve bunların içinde bulunanlar, O'nu tesbih ederler. O'nu övgü ile tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, ama siz onların tesbihlerini anlamazsınız. O, Halîm'dir, çok bağışlayandır." (*İsrâ, 17/44*)

İşte insan sahip olduğu külli şuur ve kabiliyet sayesinde bütün mahlukatın tesbih ve zikirlerini iman kulağı ile anlar ve kavrar, kainatın ve mahlukatın umumi bir vekili ve halifesi olur.

Dipnotlar:

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Dokuzuncu Mektup, Birinci Kısım.](#)

(2) bk. [Mesnevî-i Nuriye, Onuncu Risale.](#)